

”Drømmen om tryghed – tusind års dansk forsikring”

Anmeldt af Jørgen Gawinetski

Jørgen Gawinetski
gawi@letpension.dk

Endelig kom der et samlet værk om dansk forsikrings historie. Af forfatterne Ole Feldbæk, Anne Løkke og Steen Leth Jeppesen.

Ole Feldbæk er dr. phil. og professor i historie ved Københavns Universitet, Anne Løkke er dr.phil. og lektor i historie ved Saxo Institutet under Københavns Universitet og Steen Leth Jeppesen er cand.polit. og var i mere end 20 år direktør for danske forsikringssekskabers brancheforening Forsikring og Pension, tidligere Assurandør-Societetet.

Det er således tre særdeles kvalificerede personer, der med hver deres baggrund har skrevet det imponerende værk om dansk forsikrings historie.

Bogen er opdelt i tre afsnit: ”Det gamle samfund – år 1000 til 1850” af Ole Feldbæk, ”Tryghed og risiko – forsikring i Danmark 1850 til 1950” af Anne Løkke og ”Forsikring i velfærdssamfundet 1950 – 2006” af Steen Leth Jeppesen.

Det er de seneste 1000 års drøm om tryghed – med forsikring som det gennemgående tema – der er emnet for bogen. Drømmen om tryghed er lige så gammel som mennesket selv. Altid har mennesket søgt tryghed, det være sig den basale tryghed for den enkelte eller tryghed for familien og slægten.

Der er selvfølgelig langt fra mennesket, som det levede i år 1000 og frem til levevisen i begyndelsen af vort årtusinde, men grundlæggende er drømmen om tryghed bevaret. Disse 1000 års udvikling redegøres der for på en fremragende måde i bogen.

Fra år 1000 til år 1850

Bogens første del dækker perioden fra år 1000 til år 1850 og skildrer denne lange periode med en særdeles spændende gennemgang af den samfundsmæssige udvikling fra middelaldersamfund over kongemagt og enevælde til enevældens fald i 1848. Dette afsnit kan læses alene for at få et ”historisk overblik” over den lange periodes udvikling, men selvfølgelig også med synsvinklen ”tryghed” for øje. Synsvinklen er som nævnt ”tryghed” og sikring heraf, og interessant er det for eksempel at læse om middelalderens landsbysamfund, hvor det var sæd og skik, at hvis en gård brændte ned, bidrog alle i landsbyen til dens genopførelse. Der var ikke tale om næstekær-

Cand. jur. Jørgen Gawinetski er forsikringsdirektør i Forsikring&Pension.

lighed eller om erstatning, men det havde det enkle mål snarest at få gården i drift igen. Herved sparede landsbysamfundet at have en tiggerfamilie at underholde i årevis.

Egentlig assurance sås først i byerne, hvor enhver havde måttet hjælpe sig selv, hvis han ikke var medlem af et gilde eller lav, hvor brødrene kunne komme til undsætning. I 1640 f.eks. opnåedes kongelig tilladelse til en enke-kasse for præster. Det var imidlertid inden for søfarten, interessen var størst for at sikre sig. Allerede i 1618 så man et dansk rederi tegne en forsikring i udlandet, men der skulle gå endnu mange år, før der kom et egentligt søassurancekompagni i Danmark (1726).

Et andet område var risikoen for brande.

I landsbyerne gik gårdens ejere sammen, som de altid have gjort, og i købstæderne løstes udgifter til genopretning ved brande ved, at kongen frafaldt skatter i en periode.

I København troede man ikke på storbrande, før man i 1728 oplevede en omfattende brand, der ødelagde over 1400 ejendomme, så allerede i 1731 opstod Kjøbenhavns Brandforsikring med enevældskongens velsignelse. I 1761 blev Købstædernes almindelige Brandforsikring påbudt ved lov, og 31 år senere kom Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger.

Fra 1850 til 1950

Bogens anden del vedrører perioden fra 1850 til 1950.

I perioden efter enevældens fald og frem til 1950 blev forsikringsprincippet almindeliggjort. I 1800-tallet var det i en simpelt selvforvaltet form, men senere, da forsikringsmatikken og forsikringsvidenskaben blev udviklet, blev det muligt både administrativt og økonomisk at drive forsikring som en forretning. Dette gjorde så, at folk i stigende grad havde råd til og også kunne se økonomiske fordele ved at købe forsikringer for stadig flere mulige forsikringsbegivenheder.

Bogens anden del gennemgår på en illustrativ måde denne for forsikringserhvervet særdeles spændende periode. Udviklingen fra 1850 og frem viser, at forsikring til at håndtere risiko og organisere tryghed var det smarte og nye. Ikke som i dag anonyme, kommercielle selskaber, som man køber forsikring hos og først interesserer sig for, når man har en skade. Der var tværtimod tale om græsrodsbevægelser, hvor man i en fælles interesse stiftede foreninger med det fornuftige formål at gå sammen om at sikre en lang række værdier.

I begyndelsen af perioden bredte små gensidige – ofte lokale – forsikringsforeninger sig overalt i landet. Det var gårdmænd, husmænd, håndværkere, skolelærere, arbejdere og andre afgrænsede grupper. Som regel var hver form for risiko placeret i hver sin forening: små heste, store heste, hingste, grise, køer o.s.v.

Selve forsikringstanken blev en blomstrende ideologi. Dette gav sig udtryk i store offentlige kasser, som hvilede på forsikringsprincipper. Som følge af det stigende antal arbejdere, der var en konsekvens af den voksende industrialisering, blev det nødvendigt med nye politiske tiltag. I slutningen af 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet blev den forhadte fattighjælp erstattet af sygekasser, arbejdsløsheds-kasser, invalideforsikring og ulykkesforsikring, alt hvilende på forsikrings-elementet, men det må erkendes, at disse ordninger kun fungerede med betydelige offentlige tilskud.

Senere – i 1933 – kom så den såkaldte ”socialreform”, hvor mange af de sociale love blev lagt sammen, og deltagelse heri var ikke længere frivillig. Alle danskere skulle deltage, de rigeste dog kun som passive medlemmer.

Ser man overordnet på perioden, må man konstatere, at staten i mange år var den største udbyder af tryghedsydelser og senere, hvor de private forsikrings-selskaber kom til, fik disse ikke den kommercielle frihed, som man så i andre lande. Hele branchen, offentlig og privat, var underlagt stram statslig kontrol. Poli-

tisk var der bred enighed om, at forsikring var for vigtig til ”vild kapitalisme”. Men branchen trivedes ganske godt med et præg som samfundsbærende væsen.

Fra 1950 til 2006

Bogens tredje del dækker perioden fra 1950 til 2006 og har overskriften ”Forsikring i velfærdssamfundet”.

Da anden verdenskrig var slut i 1945, begyndte genopbygningen af landes økonomi, og dette tog fart i begyndelsen af 1950’erne. Samtidig blev døren til det danske velfærdssamfund slået op. Forfatteren definerer folkepensionsreformens gennemførelse i 1957 som velfærdssamfundets fødsel. Ved denne reform var der adgang til folkepensionens mindstebeløb uden hensyntagen til modtagerens økonomi. En reform, der blev vedtaget med et særdeles bredt politisk flertal.

På det private marked opererede i 1950 et temmelig stort antal forsikringsselskaber, nemlig 453 skadesforsikringsselskaber og 33 livsforsikringsselskaber. Hertil kom 300 pensionskasser.

Markedet var i øvrigt præget af et utal af aftaler mellem selskaberne, mest om præmier og vilkår.

Karakteristisk for markedet i øvrigt var det, at et stort antal selskaber var relativt små, gængse selskaber med et snævert fagligt og geografisk virkeområde. De fleste af disse var etableret i den forrige periode omtalt i bogens andet afsnit.

I 1950 var den samlede præmieindtægt 376 mil. kroner for skadesforsikring og 303 mio. kroner for livsforsikring.

I perioden fra 1950 og til i dag er sket en forrygende udvikling. F.eks. i 2004 var præmieindtægten for skadesforsikring 44,4 mia. kroner og for livsforsikring 75,6 mia. kroner. Selv om prisstigningerne i de godt 50 år har været store, viser tallene, at realvæksten i branchen har været markant.

Samme år opererede nu kun 143 skadesselskaber, 37 livsforsikringsselskaber og 30 tværgående pensionskasser.

Der er således i de godt 50 år – foruden den store realvækst – sket et fald i antallet af opererende selskaber på markedet. Dette er af forfatteren karakteriseret som en ”tilpasning af markedet”. Selskaber er blevet fusioneret, nye forsikringskoncepter og forskellige samarbejdsformer med andre finansielle erhverv er kommet til, og nogle selskaber er bukket under.

Det vil i en anmeldelse af bogen føre for vidt at gennemgå de enkelte afsnit om denne udvikling, men det skal fremhæves, at alle de store fusioner og samarbejder er detaillert omtalt. Ikke mindst afsnittene ”Koncernernes storhed og fald” og ”Livsforsikringskrigen” er særdeles interessant nutidshistorie. Af særlig interesse for dette blads nordiske læsere er vel afnittet ”Koncernernes storhed og fald”, som omtaler ”Den Store nordiske Forsikringskrig”, som involverede de største forsikringsselskaber i Norge, Sverige og Danmark.

Bogens tredje del kommer foruden forsikringserhvervets historiske udvikling også ind på særdeles aktuelle samfundspolitiske emner. Afsnittene ”Velfærdssamfundets vanskeligheder”, ”Finansieringsproblemet” og ”Velfærdskommission og politisk aftale” er værd at læse og tage stilling til.

Sammenfattende må det siges, at bogen ”Drømmen om tryghed” med undertitlen ”Tusind års danske forsikring”, skal man læse. I hvert fald de, der direkte beskæftiger sig med forsikring og den finansielle sektor, men også de, der er det mindste interesseret i vort lands udvikling, for man kan ikke komme uden om, at ”drømmen om tryghed” og lysten til at sikre sig og sine, har haft en enorm betydning for vort samfunds udvikling.

Bogen er udgivet på Gads Forlag i samarbejde med Bergiafonden, som bl.a. har til formål at støtte forsikringsvidenskabelige og forsikringstekniske formål.